

Иван Тургенев
ДВОРЈАНСКО ГНЕЗДО

Изданието е објавено со поддршка од:

Република Северна Македонија
Министерство за култура

ИНСТИТУТ ПЕРЕВОДА

AD VERBUM

БИБЛИОТЕКА – *ARS MAGNA*

Главен уредник

Филип Димевски

Превод од руски јазик

Андреј Јованчевски

Наслов на оригиналот

Иван Сергеевич Тургенев, *Дворянское гнездо*

Лектура

Ирена Ралева

Јазична редакција

Филип Димевски

Компјутерска обработка

Бегемот

Ликовно уредување

Наталија Лукомска

© Сите права на изданието ги има – БЕГЕМОТ ДООЕЛ
Забрането е копирање, множување и објавување на делови или на целото издание во печатени или електронски медиуми без писмено одобрение од издавачот.

Иван Тургенев
ДВОРЈАНСКО ГНЕЗДО

Скопје, 2020

I

Пролетниот, светол ден клонеше кон вечерта, розови облачиња како да не пловеа по него, туку тонеа во длабочините на синевината.

Пред отворениот прозорец на една убава куќа, на една од споредните улици во губернискиот град О... (беше 1842 година), седеа две жени – едната на педесетина години, а другата веќе седумдесетгодишна старица.

Првата се викаше Марија Дмитриевна Калитина. Маж ѝ, поранешен губерниски обвинител, своевремено познат деец – способен и решителен човек со жолчен и настојчив нарав – беше починал пред десетина години. Беше солидно образован, имаше посетувано универзитет, но, родум од сиромашен сталеж, рано беше сфатил дека мора сам да си пробие пат и да спечали пари. Марија Дмитриевна се омажи со него од љубов: беше личен, паметен и, кога сакаше, многу љубезен. Марија Дмитриевна (по момински Пестова) уште во детството ги

беше загубила родителите, помина неколку години во Москва, на институтско школување, и кога се врати оттаму, живееше на педесет врсти од О..., во родното село Покровско, со тетка си и со постариот брат. Брат ѝ наскоро замина на служба во Петербург и ги држеше сестра си и тетка си под узда, сè додека ненадејната смрт не му го пресече патот. Марија Дмитриевна го наследи Покровско, но не поживеа долго таму. Втората година по свадбата со Калитин, кој за неколку дена успеа да ѝ го освои срцето, Покровско беше заменето за друг имот, многу подоходен, но неубав и без салаш. Во истото време, пак, Калитин стекна куќа во градот О..., каде што трајно се вдоми со жена си. Куќата имаше голема градина, која од едната страна излегуваше право на полето надвор од градот. „Значи“, одлучи Калитин, кој не беше голем љубител на селската тишина, „нема зошто да се влечкаме на село.“ Марија Дмитриевна неретко тагуваше во душата по своето убаво Покровско, со жуборливата рекичка, со широките ливади и зелените кории, но во ништо не му противречеше на мажот и имаше длабока почит кон неговиот ум и познавањето на светот. А кога тој, по петнаесет години брак, почина, оставајќи ги синот и двете ќерки, Марија Дмитриевна веќе беше толку свикната на својот дом и на градскиот живот, што самата не посака да замине од О...

Во младоста, Марија Дмитриевна ја биеше глас дека е убава русокоса девојка. И сега, на педесет години, цртите уште ѝ беа пријатни, макар што беа малку набабрени и огрубени.

Беше повеќе чувствителна одошто добродушна и до зрелите години ги имаше зачувано инстинктските манири. Беше разгалена, лесно се раздражуваше, па знаеше дури и да заплаче кога нешто ќе ѝ ги нарушеше навиките. Затоа, пак, беше многу мила и љубезна кога ѝ се исполнуваа сите желби и кога никој не ѝ противречеше. Нејзината куќа беше меѓу најпријатните во градот. Имотот ѝ беше мошне солиден, не толку наследениот, колку оној што го беше стекнал маж ѝ. Обете ќерки живеела со неа, а синот учеше во едно од најдобрите државни училишта во Петербург.

Старицата што седеше со неа покрај прозорецот беше истата онаа тетка, татковата сестра, со која Марија Дмитриевна некогаш ги беше минала неколкуте осамени години во Покровско. Се викаше Марфа Тимофеевна Пестова. Важеше за чудачка, имаше самостоен нарав, на сите им ја кажуваше вистината в лице, и дури при најскудни средства се држеше небаре располага со многу пари. Не можеше да го поднесе покојниот Калитин и, веднаш штом внука ѝ се омажи за него, се повлече во своето селце, каде што одживеа цели десет години во една зачадена селска куќарка. Марија Дмитриевна малку се плашеше од неа. Црнокоса и брзоока дури и во староста, ситната, остроноса Марфа Тимофеевна одеше пргаво, се држеше исправено и зборуваше брзо и јасно, со тенко и свонливо гласче. Везден носеше бела капа и бел елек.

– Што ти е, златна? – ја праша одеднаш Марија Дмитриевна. – Зошто воздивнуваш така?

– Онака – рече таа. – Колку се чудесни облацине!

– За облаците ли ти е толку жал?

Марија Дмитриевна ништо не одговори.

– Кај ли го снема Гедеоновски? – рече пак Марфа Тимофеевна, вешто вртејќи ги иглите (плетеше голем волнен шал). – Ќе си воздигнувавте заедно, или барем ќе излажеше нешто.

– Колку сте секогаш строга со него! Сергеј Петрович е достоин човек.

– Достоен бил! – повтори прекорно старицата.

– И колку му беше предан на маж ми покоен! – рече Марија Дмитриевна. – До ден-денес не знае со лесно срце да се сети на него.

– Па, како ќе знае! Оној за уши го извлече од кал – промрмори Марфа Тимофеевна и уште побрзо ѝ заиграа иглите в раце.

– На лик е толку кроток, – почна пак – ама главата му поседе, а уста не отвора без нешто да излаже или да сплетка. А, замисли, државен советник! Ама, што да речам, попски син!

– А кој е без грев, тето? Сергеј Петрович си ја има таа мана, нема збор. Човекот е без школо, да, не зборува француски, ама сепак, речете што сакате, пријатен човек е.

– Да, цело време ти ги лигави рачињата. Француски не зборувал, голема работа! Ни мене францускиот „дијалект“ не ми е силна страна. А тој поарно никако да не зборува, така барем не би лажел. Туку, ене го волкот на врата – додаде Марфа Тимофеевна фрлајќи поглед на улицата. – Ене ти го пријатниот чо-

век, наваму доаѓа. Види го колку е долгманест, како штрк!

Марија Дмитриевна си ги поднамести кадрите. Марфа Тимофеевна ја погледна потсмешливо.

– Што ти е ова, златна, не е белки седо влакно? Да си ја подбереш твојана Палашка. Кај ѝ се очите?

– Аман, тето, секогаш сте... – промрмори разлутено Марија Дмитриевна и затропа со прстите по потпирката на фотелјата.

– Сергеј Петрович Гедеоновски! – свика црвендалестиот момок што скокна од зад вратата.

II

Влезе висок човек, во уреден редингот, куси панталони, сиви ракавици од еленска кожа и две вратоврски – црна озгора и бела оддолу. Сè на него дишеше со отменост и пристојност, почнувајќи од неговиот пријатен лик и мазно зачешланата коса на слепоочниците до чизмите што не чкрипеа и немаа потпетици. Ѐ се поклони првин на домаќинката, потем на Марфа Тимофеевна, па бавно свлекувајќи си ги ракавиците, пријде до Марија Дмитриевна. Откако двапати понизно ѝ ја бакна раката, полека седна во фотелјата и, триејќи си ги врвовите од прстите, рече насмевнато:

– А како е Елизавета Михајловна?

– Добра е, – одговори Марија Дмитриевна – ене ја, во градината.

– А Елена Михајловна?

– И Леночка е во градината. Има ли нешто ново?

– Има, има, како може да нема, ве молам!

– одговори гостинот, бавно трепкајќи и наби-

рајќи си ги усните. Хм!.. Да ви кажам, има една новост, и тоа крајно изненадувачка: се врати Фјодор Иванич Лаврецки.

– Федја! – викна Марфа Тимофеевна. – Ама ти да не измислуваш, пријателе?

– Ни на крај памет не ми паѓа, со свои очи го видов.

– Па, тоа и не е некаков доказ.

– Закрепнал, – продолжи Гедеоновски, правејќи се дека не ја чул забелешката на Марфа Тимофеевна – се раширил во рамената, се заруменил во образите.

– Закрепнал – повтори развлечено Марија Дмитриевна. – А од што има да закрепнува?

– Па, како да кажам, – се надоврза Гедеоновски – друг на негово место би немал смелост и пред луѓе да се покаже.

– А зошто? – го пресече Марија Тимофеевна. – Какви ви се тие глупости? Човекот си се вратил во родниот крај, каде треба да оди, според вас? Да не е крив за нешто?

– Мажот е секогаш крив, госпоѓо, ако смеам да речам, кога жената се однесува неприлично.

– Така зборувааш, батјушка, зашто никогаш не си се женел.

Гедеоновски сосила се насмевна.

– Ако смеам да прашам, – рече откако кратко помолча – за кого е наменет тој убав шал?

Марфа Тимофеевна го стрелна со поглед.

– Наменет е – му врати – за некој што никогаш не сплеткари, не прави лукавщини и не измислува, ако воопшто има таков човек на

светот. Федја го знам многу добро, крив е само што ја разгали жена си. Ете, се ожени од љубов, а од тие бракови од љубов никогаш ништо арно не излегува – додаде старицата, станувајќи и откосо погледнувајќи ја Марија Дмитриевна. – А сега, пријателе, остри си ги забите на кого сакаш, макар и на мене. Јас си одам, нема да ви пречам.

И Марфа Тимофеевна излезе.

– Ете, секогаш е таква – рече Марија Дмитриевна испраќајќи ја тетка си со поглед. – Секогаш!

– Такви ѝ се годините, што да се прави! – додаде Гедеоновски. – Ете што ќе ти рече: некој што прави лукавштини. А кој не прави лукавштини денес? Времето е такво. Еден пријател, крајно достоин и, да ви кажам право, човек со солиден чин, знаеше да рече дека денес и кокошката зрното го мерка лукаво, само гледа некако отстрана да му пријде. А вие, госпоѓо моја, кога и да ве видам, како ангел сте! Дајте да ви ја бакнам белата рачичка.

Марија Дмитриевна се поднасмевна и му ја подаде на Гедеоновски полничката дланка, одделувајќи го малиот прст. Тој се сведна да ја бакне, а Марија Дмитриевна си ја повлече фотелјата кон него, па, поднаведнувајќи се, му дошепна:

– Значи, го видовте? Вистина ли е добар, здрав, весел?

– Весел е, да, не изгледа лошо – одговори Гедеоновски со шепот.

– Да не чувте каде е сега жена му?

– Во последно време беше во Париз, а сега, слушам, некаде во Италија се преселила.

– Да не си му во кожа на Федја, вистина; не знам како издржува. Сите ги снаоѓаат неволји, нема збор, ама за неговава се расчу, што се вели, низ цела Европа.

Гедеоновски воздивна.

– Така е, така е. Се гледала, зборуваат, и со уметници, и со пијанисти, и со кого уште не. Срам секаков изгубила...

– Многу, многу ми е жал – рече Марија Дмитриевна. – Како на роднина. Сергеј Петрович ми е, знаете, далечен братучед.

– Како да не знам, како да не знам! Како може да не знам нешто поврзано со вашето семејство, ве молам?

– Ќе дојде ли да нè види, што мислите?

– Би требало. Впрочем, чув дека сакал да си се врати на село.

Марија Дмитриевна ги крена очите кон небото.

– Ах, Сергеј Петрович, Сергеј Петрович, кога ќе помислам колку внимателно треба да се однесуваме ние, жените!

– Има жени и жени, Марија Дмитриевна. Има, за жал, и такви со лесен карактер... а и годините си... не се научиле, ете, на ред од мали нозе. – Сергеј Петрович извлече од џебот сино карирано марамче и зеде да го раздиплува. – Има такви жени, секако... – го принесе ќошот на марамчето до едното, па до другото око. – Но, општо земено, ако размислиме, сакам да кажам... Страшна прашина има денес по градов – заврши.

– *Матап, татап*, – завика, втрчувајќи во собата, едно убавко девојче на единаесет години – ни доаѓа Владимир Николаич, на коњ!

Марија Дмитриевна стана; Сергеј Петрович исто така стана и се поклони. „Длабок поклон, Елена Михајловна“, рече и, пристојно повлекувајќи се в кош, зеде да си го секне долгиот, прав нос.

– Каков убав коњ има! – продолжи девојчето. – Сега беше кај капијата и ни рече мене и на Лиза дека ќе намине кај скалите.

Се зачу топот на копита и на улицата се појави строен коњаник на убав дорија и запре пред отворениот прозорец.